

DELATNOST IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a,
AVNOJ-a I VRHOVNOG ŠTABA

TELEGRAM CK KPJ — KI O ORGANIZACIJI VLASTI
NA OSLOBODENOJ TERITORIJI ZA „SLOBODNU JUGOSLAVIJU”

Bez datuma, najverovatnije decembra 1942.

. . . Uzimajući u obzir samo oslobođene delove Like, Korduna, Banije, Dalmacije i Bosne, koji su u potpunosti objedinjeni u zajedničku teritoriju, oslobođena teritorija prostire se od samog Karlovca do Imotskog i ograničena je na Istoku približnom linijom Dvor, Prijedor, Banja Luka, Kotor Varoš, Prijedor do Zenice. Teritorija se širi svakog dana. Na ovoj oslobođenoj teritoriji ima 27 slobodnih srezova.

Kao građanska vlast svuda postoje seoski i gradski narodnooslobodilački odbori, koji se biraju na seoskim i gradskim zborovima. TJ izborima učestvuju i mogu biti birani svi pošteni muškarci i žene koji su navršili 18 godina, bez obzira na nacionalnu, versku i političku pripadnost, samo ako su privrženi narodnooslobodilačkoj borbi. Ovi seoski i gradski odbori, kao osnovne jedinice narodne vlasti, povezani su sa opštinskim i sreskim narodnooslobodilačkim odborima, koji se takođe biraju na demokratskim osnovama na opštinskim zborovima. Najviša instanca je Izvršni odbor Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, sa svojim sektorima: administrativnim, privredno-finansijskim, prosvetnim, za narodno zdravlje, propagandnim, za socijalnu zaštitu i veroispovest. Na čelu ovih sektora su pojedini članovi Izvršnog odbora.

Sva oslobođena teritorija podeljena je na okruge (područja). Ova podela je u stvarnosti podela na vojne okruge. Vojne pozadinske vlasti čine komandanturu okruga, mesne komandanture i punktove partizanske straže. Na celoj pomenutoj oslobođenoj teritoriji ima sada deset oblasti, a to su: Primorsko-goranska oblast (srezovi brinjski, ogulinski, novljanski); Kordun oblast (srezovi Vrgin Most, Vojnić, Velun, Slunj); Lička oblast (srezovi Gračac, Korenica, Donji Lapac, Udbina, Gospić); oblast Splitskog okruga (srezovi Split, Sinj); oblast Livanjska od okruga (srezovi Glamoč, Livno, Duvno); oblast Drvarskog područja (srezovi Drvar, Petrovac); oblast Podgrmeča (srezovi Krupa, Sanski Most, delovi sreza Bosanski Novi i Drvar), oblast Ključko—Mrkonjičkog okruga (srezovi Ključ i Mrkonjić); oblast Bihačkog područja (srezovi Bihać, Cazin); područje Jajačkog okruga (srezovi Jajce, Kotor Varoš, i delovi srezova Bugojno i Travnik).

Na čelu komandanture okruga je komandant okruga, zamenik komandanta i pomoćnik. Svim komandanturama oblasti rukovodi Požadinsko odeljenje Vrhovnog štaba. Pri komandanturama oblasti postoje vojni sudovi, koji sude neprijateljima naroda.

Ovih dana su održani novi opšti izbori seoskih, opštinskih i sre-
skih narodnooslobodilačkih odbora u Lici, uz ogromno učešće birača
oba pola, oduševljenih slobodom izbora koju oni nikada ranije nisu
imali. Pravo glasa imaju i borci koji su odsutni iz sela, a koji se nalaze
na frontu.

Ogromnu ulogu na oslobođenoj teritoriji igraju omladinske orga-
nizacije i organizacije Antifašističkog fronta žena.

Svu tu teritoriju oslobodila je Narodnooslobodilačka vojska u
žestokim borbama protiv objedinjenih neprijatelja: Nemaca, Italijana,
ustaša i četnika Draže Mihailovića.¹

ACKSKJ, Fond CK KPJ — KI, 1942/333.

IZVEŠTAJ O RADU PROSVETNOG ODSEKA IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a

25. decembra 1942.

Rad Prosvetnog odseka biće u prvo vreme usmeren uglavnom ka
likvidiranju nepismenosti. U tom cilju obrazovaće se na oslobođenoj te-
ritoriji tri osnovna tipa škole: narodna osnovna škola, tečaj za nepi-
smene i narodni univerzitet.

Narodna osnovna škola sa izmenama nastavnog programa za isto
riju i geografiju je kao i pre rata.

Analfabetski tečajevi u svom programu predviđaju, pored učenja
pismenosti i računice, kurseve iz narodne istorije, društvenih nauka i
osnovnih elemenata ekonomije.

Mišljenja smo da treba sve već postojeće škole i kurseve na oslo-
bođenoj teritoriji saobraziti ovim vrstama škola.

U mestima gde postoje verske škole, klosteri i mektebi, treba ih
ostaviti da rade i dalje, kontrolišući njihov stav prema narodnooslobo-
dilačkoj borbi, a ne mešati se u pitanje vere i nastave.

Do sada urađeno:

1. statut narodnog univerziteta,
2. uputstvo za rad u osnovnim školama,
3. pozivi i uputstva NOO za otvaranje osnovnih škola,
4. pozivi i uputstva NOO za otvaranje analfab.(etskih) tečajeva,
5. nastavni program za narodni univerzitet,
6. materijal za nastavu (skripta) za narodni univerzitet,
7. raspis o opštem planu prosvetnog rada, sa pozivom na mobili-
zaciju sviju raspoloživih snaga za likvidaciju nepismenosti,
8. upitnik upućen NOO za prikupljanje podataka o prosvetnim
prilikama na oslobođenoj teritoriji.

¹ Povezane su oslobođene teritorije Bosanske krajine, Like, Gorskog kotara,
Dalmacije, Banije i Korduna, Žumberka. Vojne operacije zahvatale su sve više
i srednju Bosnu. Centar oslobođene teritorije nalazio se u Bihaću. Slobodna teri-
torija se prostirala od prilaza Zagrebu, Karlovcu i Rijeci na jugoistok do reka
Bosne i Neretve. Ona je bila izukršтана mrežom narodnooslobodilačkih odbora i
vojnopozadinskih organa (komandi mesta i komandi područja). Obuhvatala je
oko 50.000 km². Nemački izvori ovu teritoriju nazivaju „sovjetska republika”. Na-
ziv „Bihaćka republika” usvojen je posle rata. Na toj velikoj površini došlo je do
oživljavanja privrednog života, prosvetnog rada, socijalnih i zdravstvenih inicija-
tiva; održavani su masovni skupovi žena i omladine; radio je saobraćaj, pošta.

U toku je:

1. otvaranje Narodnog univerziteta u Bijaču sa organizovanjem posebnih tečajeva i bibliotekom,
 2. otvaranje osnovnih škola u srezu bijačkom i cazinskom,
 3. izrada nastavnog programa za analfabetske tečajeve,
 4. izrada nastavnog programa za dečje domove (pionire),
 5. specijalni nastavni program za vojne jedinice. ..
- ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 8.

IZVEŠTAJ PRIVREDNO-FINANSIJSKOG ODSJEKA IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a

26. decembra 1942.

Privredno-finansijski odsjek

.. Privredno-finansijski odsjek već je pristupio proučavanju izgradnje jednog jedinstvenog finansijsko-privrednog plana za čitavu slobodnu teritoriju, kao i pronalaska mogućnosti za ostvarenje tog plana. Čim bude gotov taj plan, podnet ćemo ga na proučavanje.

Do sada smo uglavnom rješavali pitanja kako su se postavljala od raznih narodnooslobodilačkih odbora, najviše od Narodnooslobodilačkog odbora u Bijaču. Ta su pitanja slijedeća:

1. Pitanje činovnika, njihovih piata i zaposlenja. Po ovom pitanju mi smo zauzeli slijedeći stav: Za sada nemamo mogućnosti da im damo plate i penziju, ali da svi oni koji nemaju nikakvih mogućnosti za izdržavanje neka se jave N.O.O. u Bijaču za pomoć. Svaki onaj koji je sposoban za vojsku može se javiti u vojsku, a ženska za bolničarku. Po tom pitanju održan je i jedan sastanak sa činovnicima i penzionerima u Bijaču i tom je prilikom rečeno da će jedan dio činovnika biti zaposlen pri otvaranju analfabetskih tečajeva i osnovnih škola. Rezultat tog sastanka bio je taj da do danas nitko se od njih nije javio niti u vojsku niti u bolničarke.

2. Pitanje kirije. Po tom pitanju mi smo riješili da se da moratorium, i to ne samo za kirije već i za sva dugovanja. Kod kirija napravili smo jedan izuzetak, utoliko, što oni koji danas rade, a to su: kafane, berbernice i još neke manje radnje, plaćaju jedan doprinos N.O.F., a tu sumu određuje sam N.O.O. Iz tog fonda davat će se pomoć onima koji se jave a po prethodnoj odluci N.O.O. . . .

3. Pitanje osvjetljenja. Po tom pitanju donijeli smo slijedeću odluku: električna centrala, koju je poslije oslobođenja Bijača bila uzela Komanda mjesta i s njom rukovodila, dodijeljena je N.O.O. i stavljeno mu u zadatak da on vodi računa o njoj. Zatim, doneta je odluka da se osvjetljenje naplaćuje po umanjenoj cijeni od onih koji mogu da plate, a naročito da se naplaćuje od onih radnja koje danas rade. N.O.O.-U u Bijaču skrenuta je pažnja da prilikom određivanja tko može platiti osvjetljenje vodi računa o interesima narodnooslobodilačke borbe, pa da nekog tko ne može da plati proglašuje da može da plati.

4. Pitanje muhadžira. Po tom pitanju koje je za Bijač bilo vrlo važno jer se tu nalaze po procjeni N.O.O. u Bijaču od 8.000 — 10.000 muhadžira riješeno je: da se izvrši popis svih muhadžira, odakle su i da li su im sela, iz kojih su, popaljena ili ne. Poslije popisa da se vrate

svi u svoje krajeve kako bi mogli odmah pristupiti obrađivanju svojih imanja. Ukoliko su sela popaljena, jedan dio od njih razmijestio bi se u cazinskom srezu do proljeća, a čim dođe proljeće vratili bi se u svoj kraj gdje bi im se omogućilo da obrađuju svoju zemlju i prave svoje kuće.

5. Pitanje mlinova. Po tom pitanju donijeta je odluka da se izvrši kontrola nad svim mlinovima, i da se vidi koliki ušur naplaćuju od seljaka, kao i koliko je prihod nedeljni odnosno mjesečni...

6. Pitanje pilane. Po ovom pitanju donijeta je slijedeća odluka: da se izvrši kontrola koliko vlasnici naplaćuju po jednom kubnom metru za sječenje i da se onda odredi cijena ako je ranija cijena suviše visoka. Poslije procjene prihoda postupiti isto kao kod slučaja sa mlinovima, tj. jedan dio prihoda vlasnik daje N.O.F. Pilane čiji su vlasnici ustaše uzete su pod kontrolu vojnih vlasti — komandi područja, a imaju da rade specijalno za vojsku ili po mogućnosti i za pogorelce. Prema odluci Vrhovnog štaba sve su pilane stavljene pod kontrolu tehničkog odsjeka Vrhovnog štaba, a mi mislimo da bi zgodnije bilo da se stave pod kontrolu N.O.O. a da rade za vojsku kad je njoj potrebno. O ovom treba donijeti načelnu odluku.

7. Pitanje opljačkane stoke koju seljaci prepoznaju kod pojedinih lica. Riješeno je da pojedinci ne mogu na svoju ruku uzimati stoku, već su dužni da to prijave svom N.O.O., a ovaj je dužan da preko N.O.O. u kom se nalazi pronađena stoka istu dobavi i preda ranijem N.O.O....

8. Pitanje obrađivanja zemlje koje su ustaše dali pojedincima na obradu. Riješeno je da se prihod sa te zemlje, onaj dio koji je trebalo da se plati nezavisnoj državi, da sopstveniku zemlje, a ako je dotični boljeg imovnog stanja, da mu se oduzme i preda sopstveniku zemlje onaj dio koji je imao da vrati nezavisnoj državi Hrvatskoj, a onaj dio koji je trebao njemu da pripadne da se preda N.O.O. Sjeme ako je dao onaj koji je obrađivao zemlju ima da mu se vrati.

9. Pitanje naplaćivanja taksa prilikom klanja stoke. Pitanje maltarine riješeno je da se te takse ne plaćaju, već da se slobodno kolje stoka u klanicama a seljak slobodno donosi svoje proizvode na pijacu.

10. Pitanje pijačnih cijena ostalo je do sada slobodno i cijene nisu određivane, a kao rezultat toga imamo naglo skakanje cijena životnim namirnicama koje su skočile za neke artikle čak 200%». . .

Pored ovog posla mislimo da trgovce zainteresujemo i za otvaranje raznih radiona kao: radionicu opanaka, radionice pravljenja potkova i konjskih eksera, radionicu pravljenja svijea a docnije i radionu za tkanje sukna.

Da bi se omogućila živahnost i razmena poljoprivrednih proizvoda između pojedinih slobodnih područja, predlažemo da se izdadu bonovi koji bi služili kao platežno sredstvo. Ovi bonovi bi bili plativi poslije određenog roka, a čim dođemo do većih novčanih sredstava bili bi plativi odmah. Bonovima bi se služila uglavnom vojska.

Izvršni odbor Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije donio je odluku da izradi obligacije i izvrši upis zajma u vrijednosti od 300.000.000 (tekst i nacrt obligacije prilažemo).

Na kraju, postavlja se pitanje, a to pitanje postavljaju izvjesni N.O.O. a i vijećnici, naročito iz Hrvatske: da li možemo obavljati trgovinu sa okupatorom i to za nužne artikle kao sol, petrolej i hartiju. Ja sam im odgovorio da ne možemo, a da te artikle možemo nabavljati preko pojedinih lica pod uslovom razmjene za žito ili kupovanjem za

gotov novac. Drugovi iz Hrvatske postavljaju pitanje nabavke hartije, koju bi mogli nabavljati za meso i druge životne potrebe. . .
ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 9.

IZVEŠTAJ PROPAGANDNOG ODSEKA IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a

... Zbog toga bi Propagandni odsek trebalo da ima jedan plan, u kome bi trebalo da budu sadržani sledeći osnovni zadaci:

1. Stvaranje i iznalazjenje novih sredstava propagande, koja bi osvežila i oživela našu propagandističku aktivnost (propagandistički plakati, pokretne izložbe fotografije, štampe, grafikona i si., specijalna predavanja po raznim konkretnim pitanjima itd.),

2. Organizovanje naročitih, vremenski ograničenih, propagandnih kampanja po svim pokretnim zadacima i pitanjima (na primer, kampanja za upis zajma).

3. Češće izdavanje aktuelnih brošura. Već se rade brošure dr Ribara o građanskim strankama i brošure o Kozari, dok su u pripremi brošure o zverstvima četnika i ustaša na osnovu prikupljenog materijala i još jedna brošura o Jasenovcu i drugim logorima u NDH na osnovu novog materijala.

4. Redovnije izlaženje lista „Narodno oslobođenje“, što je usvojeno promenom urednika ili stvaranje jednog redakcionog odbora i povremeno izdavanje letaka.

5. Organizovanje glumačkih trupa, koje bi, uz saradnju Kazališta narodnog oslobođenja, delovale na jednom određenom sektoru i to obilazeći od opštine do opštine, od sela do sela.

6. Organizovanje i stalna kontrola diletantskih pevačkih i dr.(ugih) kulturnih trupa, što treba da bude ostvarivano u zajednici sa omladinom i AFŽ.

7. Stavljanje pod kontrolu celokupne propagandne delatnosti raznih vanpartijskih organizacija.

8. Stvaranje seoskih čitaonica, koje su u nekim krajevima Like i Korduna pokazale dobre rezultate.

... Ovi kulturno-propagandni odbori trebalo bi da budu onaj aparat preko koga bi se mogao ceo posao razvijati.

ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 18.

IZVJEŠTAJ SOCIJALNOG I ZDRAVSTVENOG ODSJEKA IZVRŠNOG ODBORA AVNOJ-a

26. decembra 1942.

Socijalni odsjek

Najvažniji socijalni problem, koji treba da bude riješen — ma i na privremen način — u okviru Socijalnog odsjeka AVNOJ-a, jest problem zbrinjavanja i smještavanja na našem oslobođenom teritoriju hiljada izbjeglica i pogorelaca, hiljada djece bez roditelja...

Princip po kojem treba da se rješava pitanje izbjeglica i pogorelaca jest ovaj:

1. Narodnooslobodilački odbori na čijem se teritoriju nalaze izbjeglice ili pogorelci iz bližih ili daljih krajeva, koji su sada oslobođeni,

moraju odmah ispitati mogućnosti vraćanja istih u njihov rodni kraj. Prije nego se pristupi otpremanju izbjeglica, treba im u njihovom kraju, preko nadležnih NOO(-a), osigurati ma i privremeni stan i opskrbu. Tendencija prebacivanja izbjeglica u njihov" rodni kraj mora se energično i dosljedno sprovoditi, razumije se pod uslovom da im se unapred osigura privremeno smještavanje.

2. NOO-i, u saradnji s komandama mjesta, moraju odmah pristupiti organizaciji smještavanja pogorelaca po kućama i rasporediti ih tako da teret uzdržavanja pada podjednako na sve suseljene ili građane. Najenergičnije treba sprečavati pojave da se pogorelci prepuštaju svojoj sudbini i lutaju po našim krajevima bez kontrole, kako se to događa na nekim stranama. NOO(i) moraju odmah pristupiti organizaciji gradnja drvenih kuća ili zimovališta u kojima će se pogorelci privremeno smjestiti. U tu svrhu pobrinut će se NOO za besplatnu radnu snagu i dobavu građevnog materijala. Tu će trebati angažirati pilane, koje će biti dužne snabd(i)jevati pogorelce daskama i drugim drvenim materijalom.

3. Za djecu bez roditelja treba po mogućnosti urediti dječje domove. Prvenstveno moraju dječje domove urediti sva sreska mjesta i svi gradovi. Tome treba pristupiti odmah, tako da u najkraćem roku budu otvoreni dječji domovi u svim sjedištima srezova i svim gradovima. Treba kod svih NOO(-a) razvijati inicijativu za otvaranje dječjih domova. Za sakupljanje potrebnih stvari za dječje domove treba angažirati naše masovne organizacije, prvenstveno AFŽ i SKOJ. Razumije se, da i kod smještavanja djece bez roditelja treba da prevladava tendencija prebacivanja djece u njihov rodni kraj, ukoliko se radi, o oslobođenom teritoriju.

Što se tiče zdravstvenih i higijenskih prilika u vezi s izbjeglicama, pogorelcima i djecom bez roditelja. Socijalni će odsjek tijesno saradivati sa Zdravstvenim odsjekom, a što se tiče kulturnog prosvjećivanja i školske obuke, saradivat će sa prosvjetnim odsjekom AVNOJ-a.

Prema podacima s kojima raspolaže Socijalni odsjek, otvoreni su do sada dječji domovi u ovim mjestima: u Žegarju kraj Bihaća, u Drvaru, u Srpskoj Jasenici i Stekerovcima . . .

3. Pošto nam u sadašnjim trenucima najveća opasnost pretili od pojave zaraznih bolesti, u prvom redu pegavca i trbušnog tifusa, prvenstvena pažnja obraćena je sprečavanju i suzbijanju tih bolesti. U tu svrhu pristupijeno je organizaciji prikupljanja podataka o higijenskim prilikama u oslobođenoj teritoriji i o pojavi zaraznih bolesti. Kod svake pojave tih bolesti preduzimaju se preventivne mere na terenu radi sprečavanja njihovog daljeg širenja. U tu svrhu, Odsek je u više navrata slao lekare na teren, što će i odsad, kad god bude potrebno, činiti...
ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 10.

RASPIS IO AVNOJ-a NARODNOOSLOBODILAČKIM ODBORIMA,
ANTIFAŠISTIČKOM FRONTU ŽENA I OMLADINSKIM
ORGANIZACIJAMA O BORBI PROTIV NEPISMENOSTI

Uputstvo za osnivanje tečaja za nepismene.

. . . Borba protivu nepismenosti i neznanja postaje sastavni dio narodnooslobodilačke borbe. Mi taj narodni pokret za pismenošću, za

oslobođenje od mraka nepismenosti moramo prihvatiti, pomoći i široko organizovati. Zato se obraćamo na vas kao aktivne narodne snage, da u svakoj varoši, u svakome selu, u svakom najmanjem zaseoku osnujete tečaj za nepismene, obrazujete upravu tečaja od po jednog predstavnika svake rodoljubive organizacije i narodne vlasti vašeg mješta, i pomažete ovu upravu u izvršenju njenog zadatka...
ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 15.

UPUTSTVO O ODNOSU RUKOVODILACA I BORACA NOV I POJ PREMA VEROISPOVEDANJU I O ODNOSU VERSKIH SLUŽBENIKA PREMA NARODNOOSLOBODILACKOJ BORBI

Decembra, 1942. ili januara 1943.

Da bi se pravilno shvatio odnos rukovodilaca i boraca Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda prema verama naroda Jugoslavije, potrebno je odmah naglasiti jasno i glasno: da je veroispovedanje slobodno. I da su verski službenici obavezni da svoje dužnosti i potrebe naroda obavljaju po svim propisima svoje vere, a na zahtev naroda. Istovremeno naglašavamo da radnje i dela uperena protiv narodnooslobodilačke borbe neće se moći skrivati pod vidom vere, pa bilo da to čine vernici ili pak verski službenici, popovi, župnici, hodže-imami i slični. Potrebno je da verski službenici usklade svoju službu i uticaj na svoje vernike — samo u duhu narodnooslobodilačke borbe. Svojim poštenim radom i odanošću da se dostojno učlane u narodnooslobodilačku borbu i pođu ukorak sa svojim narodom. To je potrebno da urade još sad — na vreme, da ih sutrašnjica ne bi pitala gde su bili danas. To zahtevaju borbeni narodi raznih vera od svojih verskih službenika...²
ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 61-a.

IZJAVA VRHOVOG ŠTABA NOV I POJ i AVNOJ-a

8. februara 1943.

Uslijed toga što okupatori, ustaše i četnici Draže Mihailovića neprekidno na razne načine šire klevete i lažne informacije o narodnooslobodilačkom pokretu i njegovim ciljevima, smatramo za potrebno da izdamo slijedeću izjavu:

Narodnooslobodilački pokret u Jugoslaviji, pod rukovodstvom Vrhovnog štaba NOV i POJ i Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije, jeste opštenarodni pokret u kojem učestvuju svi pravi rodoljubi, bez obzira na političko i vjersko ubjeđenje i nacionalnost. Taj pokret ima cilj:

² Narodnooslobodilački pokret je proklamovao načelo slobode vere i savesti. Neprijateljske snage su, međutim, u toku celog rata pripisivale komunistima da napadaju veru, verske organizacije, vernike. Narodnooslobodilački pokret nije, pak, dozvoljavao da se vera zloupotrebljava u političke svrhe. Slavljeni su i obežavani verski praznici (Badnjak, Sv. Sava, itd.). U jedinicama NOVJ uvedeni su verski referenti. U toku rata država i vera još nisu bile rastavljene; do toga je išlo tek donošenjem prvog Ustava FNRJ.

1. Oslobođenje zemlje od okupatora i izvojevanje nezavisnosti i istinski demokratskih prava svim narodima Jugoslavije.

2. Neprikosновенost privatne svojine i punu mogućnost samoinicijative u industriji, trgovini i poljoprivredi.

3. Nikakvih radikalnih promjena u odnosu na društveni život i djelatnost, osim zamjene reakcionarnih općinskih uprava i žandarma — koji su se bili stavili u službu okupatora — narodnooslobodilačkim odborima, koji imaju istinski demokratski narodni karakter.

Sve važnije mjere, kako u odnosu na društveni život tako i u **državnoj** organizaciji, rešavaće posle svršetka rata predstavnici naroda, koje će zaista slobodno birati sam narod.

4. Narodnooslobodilačkom pokretu koji se bori za slobodu naroda, za socijalna i demokratska prava, jeste tuđe svako nasilje i nezakonitost.

5. Oficirima, koji pristupaju u Narodnooslobodilačku vojsku, zagarantovani su njihovi činovi i položaj koji odgovara njihovim sposobnostima.

6. Narodnooslobodilački pokret priznaje u potpunosti nacionalna prava Hrvata, Slovenaca, Srba, kao i Makedonaca, Crnogoraca i drugih. Taj pokret je jednako hrvatski kao i srpski i slovenački. Prema tome, on predstavlja garantiju da će biti izvojevana nacionalna prava svim narodima Jugoslavije.³

ACKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 26.

NOTA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ I IZVRŠNOG ODBORA
AVNOJ-a VLADAMA SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA,
VELIKE BRITANIJE I SJEDINJENIH DRŽAVA AMERIKE

Februara 1943.

Mi smo više puta saopštavali preko radio-stanice Slobodna Jugoslavija o tome da vojni ministar jugoslovenske vlade u Londonu Draža Mihailović otvoreno saraduje sa italijanskim vojnim okupatorskim vlastima, a potajno, preko pojedinih svojih četničkih komandanata, saraduje sa Njemcima i ustašama. Draža Mihailović nema nikakve regularne vojske, nego ima takozvane četničke odrede, koje je on organizovao u Bosni, Crnoj Gori, Hercegovini, u Lici, Srbiji itd. pomoću italijanske komande. Naoružanje, municiju, hranu i ostale prinadležnosti, uk-

³ Pored razvijene upravnje delatnosti, političko-propagandne, prosvetne i kulturne, zdravstvene, Izvršni odbor AVNOJ-a je — kao faktička vlada — praktično preuzeo niz mera da reguliše proizvodnju, promet, nacionalne i verske odnose. Na drugoj strani, AVNOJ je pojačao svoju međunarodnu funkciju. Izvršni odbor je u zajednici sa Vrhovnim štabom NOV i POJ doneo izjavu o svojim programskim ciljevima, među kojima dominira borba za oslobođenje. Radi neutralisanja anti-komunističke propagande u zemlji i inostranstvu privatna svojina je proglašena za neprikosnovenu, kao i samoinicijativa u industriji, trgovini i poljoprivredi. Konfiskacija je primenjivana kao akcesorna kazna za delo saradnje sa okupatorom a ne kao mera eksproprijacije.

jučivši i plate, četnici Mihailovića dobijaju od Italijana, Njemaca i istaša.

Izjavljujemo pred licem čitavog svijeta — i za ovo snosimo punu odgovornost — da četnici Draže Mihailovića nisu do sada ispalili ni ednog metka protiv italijanskog okupatora, da se četnički vođe: Biranin, Jevđević, pop Đujić, Baja Stanišić, Đurišić i ostali, nalaze u Splitu, Mostaru, u Lovranu itd. pri štabovima talijanske komande; da četnici Mihailovića ratuju na strani okupatora protiv naše Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda od novembra mjeseca 1941. godine, da četnici Draže Mihailovića učestvuju u svakoj ofanzivi okupatora na našu slobodnu teritoriju pod komandom italijanskih i njemačkih oficira, da se u tom cilju transport četnika Mihailovića vrši pomoću okupatorskih automobila, vozova i parobroda, kao što je to slučaj i sada kada je u Knin i južnu Dalmaciju dovezeno vozovima i brodovima i istočne Bosne, Hercegovine i Crne Gore, 6.000 četnika Draže Mihailovića, koji treba da učestvuju u opštoj ofanzivi protiv naše slobodne teritorije zajedno sa Njemcima, Italijanima i ustašama.. .

Mi smatramo da se ne mogu poklapati takve činjenice da jugoslavenska vlada u Londonu, s jedne strane, ratuje preko svog ministra Draže Mihailovića i njegovih četnika protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije na strani okupatora, a na drugoj strani, u isto vrijeme, koristi se diplomatskom podrškom saveznika...

Mi smo više puta zahtjevali komisiju saveznika da bi ona utvrdili ovdje u Jugoslaviji stvarno stanje i da (se) jedanput zauvijek učini kraj strašnoj prevari i zabludi svjetske javnosti.

CKSKJ, Fond AVNOJ-a, br. 22-a.

UREDBA O ZAJMU NARODNOG OSLOBOĐENJA

Februara 1943.

Čl. 1. Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije raspisuje Zajam narodnog oslobođenja u iznosu od dinara, kuna 500.000.000 (pet stotina miliona) za potrebe Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije i za sela uništena od okupatora, ustaša i četnika.

Čl. 2. Zajam narodnog oslobođenja raspisuje se na deset godina iz kamatu od tri odsto.

Čl. 3. Kamata će se isplaćivati dva puta godišnje i to prvog jutra i prvog decembra svake godine kod zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja,

Čl. 4. Upis zajma za pojedine zemlje Jugoslavije (Hrvatsku, Srbiju, Joveniju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Vojvodinu), ršiće antifašističko vijeće narodnog oslobođenja dotičnih zemalja. Ukoliko u pojedinim zemljama nisu formirana zemaljska antifašistička vijeća, upis će vršiti Izvršni odbor Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije preko narodnooslobodilačkih odbora . . .

>rvo i Drugo zasjedanje AVNOJ-a, Zagreb, 1963, 105—106.

PROTESTNA IZJAVA VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ I AVNOJ-a
POVODOM PREDAJE ČETIRI „LIBERATORA" IZBEGLIČKOJ VLADI

Aprila 1943.

U Jugoslaviji postoji samo jedna oružana snaga koja vodi već dve godine borbu protiv okupatora, a to je Narodnooslobodilačka vojska. S druge strane, ministar jugoslovenske vlade Draža Mihailović zauzima neprijateljski stav prema Narodnooslobodilačkoj vojsci i saraduje s okupatorom, i do danas nije praktično pokazao da je on na čelu svojih četnika pružio ma kakvu pomoć saveznicima u borbi protiv okupatora. On to nije do danas pokazao, a i danas s njim otvoreno saraduje. Pošto je Amerika predala aparate predstavnicima vlade koja nema nikakve veze s našom oslobodilačkom borbom, nama je taj čin nerazumljiv i smatramo da se ovaj akt protivi principima izraženim u Atlantskoj povelji.

Prvo i Drugo zasedanje AVNOJ-a, Zagreb, 1963, 134.